

Mladinska delovna brigada v Železarni Jesenice

V naši mladosti smo pogosto slišali: »Če se ne boš učil, boš šel pa v tovarno delat!« Kar veliko mladih ljudi ni dokončalo osnovne šole, približno 30% populacije in ponavljanje razreda v osemletki je bilo nekaj običajnega. Učenci so ponavljali celo prvi in drugi razred. Nekateri so uspeli v osmih letih dokončati le pet razredov. Brez dokončane osemletke se učenec ni mogel vpisati na nobeno srednjo šolo, razen na šole, kjer so izobraževali za posamezne deficitarne poklice. Mladino z nedokončano osnovno šolo so zaposlovali v tovarnah kot nekvalificirane delavce. V Železarni Jesenice je takrat primanjkovalo delavcev. Celozavodski avtobusi so jih kadroviki hodili iskat v Bosno. Za fizičnega delavca ni bilo pomembno, koliko razredov je končal. Z veseljem so sprejeli vsakega

Razkladanje vagonov v aglomeraciji leta 1961, hrani GMJ

mladinca, ki se je odločil za delo v tovarni, še posebej, če je bil to domačin. Vzroki za vstop v tovarno so bili zelo različni, najpogostejši sta bili nedokončana osnovna šola in revščina v družini, zato mladi niso imeli možnosti nadaljevati šolanja. Ker ti mladinci še niso bili stari 16 let, jih zaradi zakonodaje niso smeli razporediti v obrate. Zato so jih v Železarni Jesenice razporejali v posebno mladinsko delovno brigado.

V mladinski delovni brigadi sem začel delati v oktobru leta 1965, takoj, ko sem dopolnil 15 let. Končal sem le šest razredov. Doma so mi prigovarjali, naj nadaljujem in dokončam osemletko, a sam si nisem želel več v šolo. Šola se mi je močno zamerila. Preveč nasilja sem bil deležen s strani sošolcev. Poniževali so me zaradi revščine, me zmerjali z »raztrgancem«, ker sem nosil pošita oblačila, a nikoli strgana. Mati je sproti vse skrbno zašila. Z »raztrgancem« so žalili mojo mamo in mene, zato sem se velikokrat skregal s sošolci in se z njimi tudi stepel. Pri učiteljih nisem dobil razumevanja, ljubezni, podpore, niso me branili. Zanje sem bil problematični otrok. Sovražili so me, jaz pa njih. Z užitkom so mi pisali slabe ocene.

V mladinski brigadi smo bili Slovenci pa tudi mladinci drugih narodnosti. Žensk v njej ni bilo, ker naj ne bi zmogle težkih fizičnih del. Stari smo bili od 15 let do 18 let. Vseh skupaj nas je bilo od 10 do 15 mladincev. Število se je spreminjalo. Fantje so običajno iz mladinske brigade odhajali na služenje vojaškega roka. Ko so se vrnilo, so jih razporejali v obrate. Bili smo le fizični delavci in nihče nas ni vzpodbujal ali usmerjal v poklicne kvalifikacije. Če si se pritožil nad delom ali nad razmerami, si dobil odgovor: »Pa bi se bolj učil in ti ne bi bilo potrebno tako garati.« Delovno brigado je v mojem času vodil Kavalari, delovodja transporta. Bil je strog in pravičen. Na delo nas je razporedil že ob 6. uri zjutraj in nas odpeljal peš na posamezno mesto. Na koncu dneva je preverjal, če smo opravili naložene naloge. Bali smo se njegove avtoritete, zato smo naloge tudi izpolnjevali. Običajno so bila dela na prostem in naloge smo morali izpolniti ne glede na mraz, vročino, dež ali sonce. Vsak dan nam je bilo težko, predvsem na začetku. Počasi smo se utrdili, postali močnejši. Delali smo veliko in težko za zelo majhno plačo. Mesečno smo zaslužili okoli 25.000 dinarjev. Plačo smo prejeli v dveh delih, prvega v mesecu 15.000 din kot predujem, *foršus*, (ostali delavci so prejeli po 30.000 dinarjev), petnajste v mesecu pa ostali del po obračunu. Delali smo samo dopoldne od 6. do 14. ure, tudi ob sobotah.

Čeprav smo bili mladi in zaradi revščine velikokrat šibki po konstrukciji, smo morali delati, kar so delali odrasli možje. Nič nas niso *šparali*. Delovodja je vedno ponavljal: »Če ti ni šlo v šoli, boš pa v železarni garal, da boš morda le prišel k pravi pameti.« Vsak dan sproti so nas razporejali na dela, ki so se pokazala za potrebna ali so jih naročili iz obratov. Dela smo opravljali kot posamezniki ali v ekipah. Največ smo delali za potrebe transporta. Zelo pogosto smo morali razkladati vagona na različnih krajih železarne, in to koks ter razne kovine za dodatke v elektropečeh ali v Siemens-Martinovih pečeh. Vagona smo tudi nalagali s polizdelki naše železarne. V osmih urah je posameznik preložil tudi od 20 do 30 ton materiala. Čistili smo še tire, okopavali zelenice, urejali nasip *halde*. Če ni bilo konkretnega dela, smo dobili lopate in odšli na *haldo* ali *pešengo* čistiti vagona s kokilami. Iz njih smo odstranjevali ostanke vlitega jekla, žlindre in opeke. Iz lesenih ozkotirnih vozičkov smo čistili odpadni material iz plavža in martinarne. Na *haldi* smo pobirali ostanke šamotne opeke, ki so jo zmleli v pesek in jo ponovno uporabili za izdelavo opeke v šamotni. Morda je bilo prav zaradi garaškega dela v mladinski delovni brigadi vzdušje zelo prijateljsko ne glede na narodnost. Med seboj smo si pomagali in bili prijatelji tudi po službi.

V spominu so mi ostali prvi dnevi dela v Železarni Jesenice. Že takoj, ko sem prišel spraševati za službo, sem bil sprejet. Kadrovnik me je odpeljal na transport, kjer je bil sedež mladinske delovne brigade. Delovodja mi je povedal, kaj bom delal in naročil, naj se zglašim naslednji dan ob 6. uri. Naslednje jutro so me pri njem že čakali delovna obleka, zaščitni čevlji, rokavice in lopata. Odpeljal me je v garderobo, da sem se preoblekel. Obleka mi je bila prevelika, a me je potolažil, da se bo skrčila pri prvem pranju in bo prave velikosti. V garderobi so bili že napravljeni moji sodelavci. Z listka je prebral, kaj bo tisti dan kdo delal. Mene in še enega je določil, da morava do konca *ših*ta zložiti vagon magnezita. Ko sem videl vagon, nasut z okoli 30 cm višine peska, sem bil prepričan, da bova to delo hitro opravila. Kako sem se motil. Magnezit je težak »kot svinja«. Lopato s peskom sem komaj dvignil. Pri prekladanju magnezita se je tako kadilo, da sem videl kolega na drugi strani vagona le v obrisih. Rumeni prah me je dušil, oči so me skelele, na rokah so se mi hitro pojavili žulji, čeprav sem uporabljal rokavice. Do konca dneva sva uspela izprazniti vagon, a žuljave roke sem imel »do kolen«. Nisva bila pohvaljena. Bal sem se, kaj me čaka naslednje dni. Prvi dnevi so bili zelo težki. Mišice so bile razbolele in nisem se mogel odpočiti. Delal sem s trmo. Le počasi sem se utrdil in navadil na napore. Vem, da je bila prva plača resnično prigarana, zato mi je veliko pomenila. Počutil sem se samostojnega, neodvisnega od drugih. Ko sem jo prinesel domov, sem takoj vprašal mamo, koliko sem ji dolžan za hrano. Začudena mi je odgovorila: »Tako malo zaslužiš, pa bi rad še plačal za hrano.« Vztrajal sem. Dogovorila sva se za neko vsoto. Kasneje sem ugotovil, da ga ni porabila za gospodinjstvo, ampak shranila »na stran« in mi ga kasneje, ko sem služil vojsko, pošiljala kot pomoč. Bila je res prava mati.

V mladinski delovni brigadi sem delal že več kot leto dni, ko je prišel dan, ki mi pomeni prelomnico v življenju. Transport je poslal v mehanično delavnico popraviti tirno dvigalo, mene pa so določili, da ga moram očistiti. V mehanični delavnici so mi dali gumijaste rokavice in nafto za čiščenje. Vsak dan sem čistil posamezne dele, ki so jih mehaniki odstranili z dvigala. V osmih urah sem bil ves masten in črn od *šmira* in še smrdel sem po nafti. Pridno sem delal in nisem bil površen. Res se mi v šoli ni dalo učiti, a bil sem navajen trdega dela. Znan sem bil po tem, da se lahko zanesejo name, da bom dobro, samostojno in hitro opravil delo, ki mi bo naročeno. Ker sem si kmalu prislužil zaupanje vodilnih delavcev v mehanični delavnici, me niso hoteli vrniti v mladinsko brigado. V njej sem ostal le formalno do služenja vojaškega roka. Po

odsluženem vojaškem roku sem bil sprejet v mehanično delavnico in v njej ostal skoraj do upokojitve. Vodstvo mi je omogočilo, da sem opravil strokovne kvalifikacije za ključavničarja in varilca, dokončal osnovno šolo, poklicno šolo in še srednjo tehnično šolo. V železarni nisem bil več »raztrganec«.

V mehanični delavnici ŽJ leta 1960, hrani GMJ

Naloženi vagoni na vožnji skozi Hrenovico leta 1961, hrani GMJ